

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2015|045 VAN 11 SEPTEMBER 2015

OVER DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 10 JULI 2015 OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE GROTE SCHOORSTEEN VAN AGFA-GEVAERT IN MORTSEL

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 11 september 2015 volgende advies uit:

1. Op 10 juli 2015 ontving de VCOE een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed betreffende de voorlopige bescherming als monument van de grote schoorsteen van Agfa-Gevaert, Septestraat 27 te Mortsel. De bescherming gebeurt op basis van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.
2. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over volgende documenten die de commissie ontving in het kader van de adviesvraag over de voorlopige bescherming als monument van de grote schoorsteen van Agfa-Gevaert: (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming en de bijhorende bijlagen, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het inhoudelijk dossier met omgevingsplan.

Het beschermingsdossier bevat geen lijst met de cultuurogoederen die integrerend deel uitmaken van het beschermd goed, met in het bijzonder de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen.

3. De commissie erkent de erfgoedwaarde van de grote schoorsteen en vindt het positief dat de schoorsteen wordt beschermd. De commissie ondersteunt aldus artikel 1 van het ministerieel besluit waarin vastgelegd wordt dat de schoorsteen wordt beschermd als monument wegens de historische, industrieel-archeologische en ruimtelijk structurerende waarde. De commissie staat tevens positief ten aanzien van de voorgestelde afbakening van het beschermd monument zoals vastgesteld op het bijgevoegd plan van het ministerieel besluit.

De commissie merkt op dat de bescherming van de grote schoorsteen niet gebeurt vanuit een globale evaluatie van de gehele industriële site van Agfa-Gevaert. Het is voor commissie onduidelijk waarom de grote schoorsteen wél en andere gebouwen op de site niet in aanmerking komen voor bescherming.¹ Uit het waarderend onderzoek blijkt dat de grote schoorsteen samen met het hoofdkantoorgebouw en het ketelhuis symbool stonden voor de grootsheid van de firma. Het is onduidelijk hoeveel van deze bebouwing bewaard is en in welke staat het zich bevindt.² Het inhoudelijk dossier verantwoordt alleen voor het ketelhuis waarom het niet beschermd wordt: *'Vanwege de voortdurende en vergaande aanpassingen van het gebouw en de verwarmingsinstallaties komt het ketelhuis niet in aanmerking voor bescherming als monument.'* De commissie vraagt de bescherming van de grote schoorsteen verder te motiveren vanuit een globale en goed gedocumenteerde evaluatie van de hele site.³

Tevens vraagt de commissie de bescherming van de schoorsteen op de site van Agfa-Gevaert verder te kaderen vanuit een overzicht van de overige beschermenswaardige schoorstenen in

¹ De bedrijfsgebouwen van Agfa-Gevaert zijn opgenomen in de inventaris bouwkundig erfgoed (ID: 13649). De inventaris besteedt onder meer veel aandacht aan het kantoorgebouw op de hoek met Hendrik Kuypersstraat dat werd opgericht als paviljoen voor de wereldtentoonstelling van 1958 naar ontwerp van architect Lust.

² De fotoregistratie beperkt zich tot de grote schoorsteen en geeft geen beeld van de omgevende gebouwen.

³ De commissie wijst in dit verband op het voorbeeld van Monnoyer-watertoren op de steenkoolmijnsite in Heusden-Zolder, welke samen met een reeks andere gebouwen werd beschermd.

Vlaanderen. De commissie wijst onder meer op de beeldbepalende schoorstenen in het Rupellandschap.

4. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de historische, industrieel-archeologische en ruimtelijk-structurende waarden die de bescherming verantwoorden en beschrijft uitvoerig de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen die de grote schoorsteen typeren.

Kenmerkend voor de schoorsteen zijn het waterreservoir dat zich op een hoogte van 27 meter bevindt en de drie bordessen. Een kooiladder maakt de bordessen toegankelijk. De beschrijving heeft aandacht voor de gebruikte materialen (o.a. gewapend beton, radiaalstenen, stalen spanbanden) en de bouwstijl.

5. De beheersdoelstellingen zijn opgenomen in artikel 3 van het beschermingsbesluit.

De commissie stelt vast dat artikel 3 zich beperkt tot een algemene formulering: *'De doelstelling voor het beheer is het behoud van de schoorsteen met al haar componenten als zichtbaar baken in de omgeving van de geschiedenis van Agfa-Gevaert en van de industrialisatie van Mortsel.'*

De commissie vraagt het beschermingsbesluit taalkundig af te stemmen op andere beschermingsbesluiten en de formulering van artikel 3 als volgt aan te passen: *'De bescherming beoogt het behoud van de schoorsteen...'*

6. De commissie vindt het positief dat het beschermingsbesluit in artikel 4 uitvoerig ingaat op de bijzondere voorschriften tot instandhouding en onderhoud van het te beschermen monument. De voorgestelde voorschriften worden door de commissie ondersteund.
7. In artikel 5 van het beschermingsbesluit wordt een overzicht gegeven van de toelatingsplichtige handelingen. De commissie steunt deze toelatingsplichtige handelingen.
8. Tot slot wenst de commissie een aantal opmerkingen te formuleren bij het inhoudelijk dossier.
 - Het dossier bevat geen omschrijving van de fysische toestand van de schoorsteen.
 - Bij de evaluatie van de erfgoedwaarden wordt aangegeven dat de fabrieksschoorsteen een symbool vormt voor de geschiedenis van de stad. Het is voor de commissie onduidelijk waarom dit element wordt afgewogen als 'historische' waarde en niet als 'sociale' of 'culturele' waarde.
9. Op basis van bovenstaande opmerkingen geeft de commissie een gunstig advies voor de voorlopige bescherming van grote schoorsteen van Agfa-Gevaert in Mortsel.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt
Voorzitter